

Селведин Авдик
СЕДУМ СТРАВОБИ

Современа свейска проза

Наслов на оригиналот:
Selvedin Avdić
Sedam strahova, 2010

МАКЕДОНСКА РЕЧ

www.makedonskarec.mk

E-mail: makedonskarec@yahoo.com

© Selvedin Avdić, 2007

© За преводот: Фондација С. Фишер во името на ТРАДУКИ / copyright of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

© За изданието на македонски јазик: Македонска реч.

Сите права за ова издание се заштитени со закон. Забрането е копирање, умножување и објавување на делови или на целото издание во печатени и електронски медиуми или за друг вид јавна употреба или изведба без согласност на носителите на правата.

Селведин Авдиќ

СЕДУМ СТРАВОВИ

Превод од босански јазик
Ленче Тосева

МАКЕДОНСКА РЕЧ
Скопје, 2012

Седум стравови

Не знам кому му се обраќам, не можам да одбирам... Можеби тоа е добро, зашто никогаш во животот не ја избрав најдобрата можност. Нека пресуди случајот. Се надевам дека нема да ми доделат некаков гаден циник.

Приказната, која сакам што подобро да ја раскажам, започнува на седми март 2005 година. Тој ден *Ослобођење* на насловната страница објави фотографија на работници кои ги чистат огромните талози снег на некоја сараевска улица. Во истиот број, на четвртата страница, има отпечатено фотографија од селото Љута на Трескавица. На бледо втиснатиот кадар покривите на куќите сиркаат од снежните наноси, а насловот известува дека наметите се високи дури седум метри.

Скоро целата зима помина во смени на магла и дожд. На почетокот на март снегот почна да паѓа како бесен. Снегулките беа малечки и тркалезни како топчиња од стиропор, но упорни, со денови сипеа. Градските деца, првите неколку денови, уживаа во него. Од секоја стрмнина во градот направија лизгалиште и санките до доцна во ноќта стружеа по улиците. Но, брзо им здодеа, па овој март би требало да се памети и по тоа што снегот успеа да им здодеа дури и на децата. Кога и последните санки ја напуштија улицата, снегот стана само пречка.

Настаните не се стари, па прилично добро ги паметам деталите. Ќе се потрудам сè да пренесам точно, затоа што тоа, пред сè, е во мој интерес. Можеби некои дијалози нема да успеам прецизно да ги прераскажам, тоа е разбирливо, но ќе се обидам што поверодостојно да ги реконструирам. Драгоцени се за текот на приказната. Ќе бидам и сосема искрен, лагите се привлечни, но прескапи. Не цитирам, зборувам од искуство.

Приказнава ќе ја започнам вака.

Девет месеци поминав во кревет. Не бев болен, се чувствував сосема добро. Физички – да нагласам. Или ништо полошо од вообичаеното... Едноставно, не можев да пронајдам доволно добра причина да го напуштам креветот. Со часови можев да лежам на грб и да го набљудувам сончевиот зрак како се пробива низ дупката на ролетната. Го слушав клокотењето на водоводните цевки, придушените гласови на комшиите во сидовите, чкрипењето на механизмот на лифтот, канците на гулабите кои се лизгаат по лимениот симс на прозорецот... Се царев во таванот, јадев чајни тркалца растопени во вода... Спиев... И тоа е сè. Тоа беше сè што тие денови го правев и што сакав да го правам. Не бев среќен. Подоцна ќе ви објаснам зошто. Засега, за да не оставам нејасни делови уште на самиот почеток на приказната, ќе напомена дека, по десет години брак, ме остави жената за којашто мислев дека не може својот живот да си го замисли без мене. Признавам веднаш – нема место на лагите во оваа приказна – апсолутно јас сум виновен за нејзиното заминување.

Во ноќта помеѓу шести и седми март, одеднаш и без разбирлива причина за мене, одлучив дека дојде време за напуштање на креветот. Седми март 2005 година, понеделник, се вратив помеѓу живите. Ги отворив очите на првиот звук на будилникот, точно во седум часот. Се измив, ги измив забите, дури направив и утринска гимнастика, четири склекови поради кои почувствував вртоглавица и мачнина во стомакот. Ја запалив првата цигара. Ако добро се сеќавам, Оскар Вајлд рекол дека цигарите се факели на самосвеста и дека со нивна помош тој се повлекува во сферата на личните чувства. Мене цигарите ми се лоша навика, дрога која не дејствува и, можеби, благо средство за смирување. Исто така, со цигарата не сум сам, како што вели една стара реклама. Со такво друштво во забите тргнав во првата авантура. Не треба да објаснувам дека бев нервозен, исплашен, несигурен. Но, беше време за промени. Се замотав во капутот и излегов. Сакав утрото да го започнам со весник, да прочитам што сум пропуштил за последните девет месеци, како се раздвижувал светот околу мојот кревет. Тивкиот ветер вртеше мали снегулки низ воздухот. Неколку од нив паднаа на јаката од капутот. Не беа непријатни. Го грабнав

Ослобођење, брзо, за продавачката да не започне разговор, го оставив кусурот и се одвлечкав во станот. Го ставив садот за кафе на печката и го вклучив радиото. „Музичката група Ролинг Стоунс ќе отсвири една песна за вас ова утро. Ќе ја слушнеме композицијата *Сиријџ Фајтинџ Мен* или Уличен борец, чиј тонски запис е забележан во далечната 1968 година.“ Гласот на водителката беше сериозен, скоро трогателен, како да чита известување за некоја важна смрт. Таа најава во мене разбуди спокој којшто одамна не сум го почувствувал, старомоден мир, сигурност која мириса на детство. Одамна не ме посетило такво чувство. Се протегнав и се обидов да го вдишам, да го почувствувам во ноздрите, белите дробови, да го задржам и добро да го запаметам.

Го пиев кафето, го слушав *ионскиот запис* и низ прозорецот ги набљудував луѓето како се пробиваа низ снегот кој преку ноќ беше нараснал за уште три педи. Над нив кружеше јато бели, питоми гулаби. Го отворив весникот. На почетокот на втората страница пишуваше дека екипите на Федералната комисија за барање на исчезнатите од 1995 година пронашле 363 масовни гробници и од нив ексхумирале 13915 жртви. На петтата страница Епидемиолошката служба на Федералниот завод за јавно здравство предупредуваше дека временските незгоди го зголемуваат ризикот од заразни болести, *особено кайричничките респирациони, ја и менингококни инфекции, но и некои други, како штио се жолтицијата, ситомачниот тифус и дифтеријата*. На страниците наменети за вести од светот, новинарката на италијанскиот весник *Ил Манифесто*, Дулијана Стрена, опишуваше како е ослободена од ирачко заробеништво и ги обвинуваше американските војници дека пукале врз нејзиниот автомобил. Цела Италија, тврдеше дописникот на *Ослобођење* од Рим, го оплакува Никола Калипари, агентот на италијанската тајна служба кого го убила американската патрола. Владимир Путин се подготвуваше за одбележување на Денот на победата на фашизмот, Жак Ширак ветува дека ќе ја поддржи палестинската самоуправа, а боксерот Мајк Тајсон отпеал верзија на песната Њујорк Њујорк на фестивалот Сан Ремо. Во телевизиската програма гледачите можеа да избираат помеѓу

три филма – акциониот *Еднаш во живојош*, мелодрамата *Ишоа е љубов* и биографската драма *Фрида*.

Додека размислував кој филмски жанр одговара на првиот ден на вклучувањето во живот, слушнав како некој тропна на вратата, три пати, лесно. Помислив дека не слушнав добро, зашто одамна никој, вака рано наутро, не ми затропа на вратата. Уште три тропнувања, а потоа свончето. Станав од столот, тргнав кон вратата и застанав... Во огледалото сретнав еден тмурен, истуткан и блед лик. На себе имав изобличени панталони полни со светликави, раскошни дамки и предвоена, некогаш зелена маица со голем знак на фабриката Махњача на градите. Си помислив дека би било добро да се пресоблечам, но како за прво утро доволно беа промени во животот.

На вратата стоеше Мирна. Свежа и насмеана. Зад мене зјаеше еднособниот стан – како уста на цин со расипани заби.

– Добро утро. Да не подранив?

Дури тогаш се сетив. Се сетив дека можеби имав уште една причина за станување. Претходната ноќ, разговарав со Мирна преку телефон. Ме разбуди, бев сонлив, па не можам да се сетам за што разговаравме. Само сакав што поскоро да го завршам разговорот и да се вратам во кревет. Мора да беше рекла дека сака да се видиме. Или така нешто, зашто со широка насмевка стоеше на вратата.

– Изгледа не дојдов во вистинско време.

Ги кренав панталоните во колковите, се обсрнав по собата и одговорив:

– Знаеш, па и не дојде. Те молам, може ли да се вратиш за еден час?

Гласот ми беше зарипнат, пискав и шупливкав, штотуку разбуден од долгото молчење. Сепак, разбра, повторно се насмевна, кимна со главата и замина по скалите.

Часот што го измолив од неа, планирав да го потрошам во дотерување на станот, иако не верував дека навистина ќе се врати. Јас не би... Не би се вратил кога би ме чекала личност којашто изгледа, мисли, се однесува, и воопшто живее како јас. Така размислував и цврсто верував во тоа, па само се вратив на столот. Бидејќи, веќе кажав, во тоа време не бев среќен. Ни малку...

Се обидував да се сетам на телефонскиот разговор со Мирна, но без успех. Ја познавав површно, во оние предвоени времиња, кога познавав многу луѓе. Разговаравме само неколку пати. Го сакаше сликарството и мислам дека главно разговаравме за тоа. Не знам како ми успеваше тоа, бидејќи не сум некој експерт за таа тема. Мора луѓето што ги сретнувала да ја знаеле уште помалку, бидејќи со воодушевување ја прифаќаше секоја моја забелешка или некој лабав заклучок. Потоа исчезна, во војната. Не ни забележав кога заминала. Во тоа време сè исчезнуваше лесно – луѓето, навиките, предметите, обичаите, многу зборови... Се менуваше градот, речиси сосема... Се навикнував на заминувањето на луѓето, некако лесно, како што го прифатив недостатокот на храна, вода, струја, како нормална појава... Како што од мојот живот исчезна Чока паштета, така уочувам дека исчезнал и некој пријател што ја сакаше.

Свончето на вратата... Сепак се излажав, се врати, си помислив, и зажалив што не ги пикнав во некој агол старите чорапи и валканите чинии. Но, пред вратата стоеше Екрем, домарот во солитерот и уличен таксист. Во раката држеше голема тетратка, со страници исцртани со табели.

– Подранив, комшија? Платата за чистачката, знаеш дека собираме од станарите секој седми во месецот. Ти, да си ми жив, си должен за девет месеци.

Се свртев да го земам паричникот од џебот на капутот. Знаев дека Екрем за тоа време го истегнува вратот и го разгледува станот. Задолжително го правеше тоа, па домаќинките добро внимаваа малку да исчистат пред неговата посета. Кога се свртев, брзо се повлече еден чекор назад, се насмеа и со брадата покажа на својот дебел стомак.

– Дobar џемпер, а комшија?

Волнениот џемпер, со голем стилизиран елен што рика на месечината, се затегнуваше преку стомакот. Кимнав со главата.

– Со стојко го заработив – задоволно ме извести.

Го знаев и тоа... Се фалеше дека бившата жена од странство и понатаму му испраќа подароци, иако е мажена за некој германски пензионер. И божем, му купувала подароци од благодарност за дивите ноќи и во чест на неговите феноменални сексуални вештини, објаснуваше Екрем.

– Како е кај тебе? Или подобро да не прашувам?

Ми намигна и ми ја подаде тетратката за потпис. Ја затворив вратата и го слушнав како свони на вратата отспротива: „Да не подранив комшија, добар ми е џемперот.“

Решив, сепак, малку да го посуредам станот. За секој случај, ако се врати Мирна. Не се трудев многу само ги тргнав оние чорапи и чиниите. Немав сила за нешто повеќе. Се вратив во столот и чекав...

Гледав преку прозорецот. Надвор, маж и жена и девојче си играа во снегот. Мажот ги затвори очите со рацете, а тие двете, со кикот, бараа засолниште. Го најдоа во малата пештера издлабена во снегот. Мажот ги отвори очите, клекна на раце и на колена и почна да ги душка нивните стапалки. Со големите мустаќи го чистеше снегот пред себе. Кога трагите го доведоа до засолништето, гласно залаја. Направи круг напред и се истркала внатре. По него, со многу поголемо чкрипење отколку вообичаеното, се затвори малечката снежна врата. Јатото бели гулаби кружи над нив, сè побрзо и побрзо, додека не стана блескав диск. Дискот се оформи во стрела која накратко се смири на небото, се сврте кон земјата и летна со свиреж. Кога птиците, како големи стрелички од пикадо, се зарија во снегот, радиото зад мојот грб отсвири туш, а свончето на вратата се развреви. Ја замазнув косата и ја притиснав кваката.

На вратата стоеше човек со крвави, големи очи, најголемите што некогаш во животот сум ги видел. Нешто ми зборуваше но, колку и да се напрегав, ништо не разбрав. Малите усни се движеа како глисти во кал и ми се чини, ги повторуваа истите зборови. Му велев да повтори, реков дека не слушам ништо. Не ме слушаше, прекриен со огромните очи од коишто не можев да го видам остатокот од лицето. Темните зеници пloveа во крв. Даваа јасен одраз, моето исплашено лице се нишаше во нив. Усните се движеа сè побрзо, можеби викаше. Не сум сигурен... Тогаш се разбудив.

Мракот веќе црташе долги сенки на снегот. Часовникот покажуваше дека сум го преспал целото попладне. Тоа не беше необично. Во тоа време можев без престан да спијам. Доволно беше да седнам, да ги испружам нозете и погледот веќе ми се матеше. Колку и да спиев и понатаму бев поспан. Доста беше

спиене. Отидов во бањата со цврста одлука да се измијам. Ја отворив славината и се царев во млазот. Беше убав, светликов, свеж. Можев со часови да го гледам. Тоа и го направив.

Мирна не дојде тој ден. Ја чекав седејќи на столот, зјапав низ прозорецот... Снегот и понатаму паѓаше, како да сака да го запре животот на градот. Но, не му успеваше. Луѓето упорно го газеа. Поминуваа под прозорецот и правеа патеки што налудничаво, без никаков ред, се множеа и прекрстуваа. Тешко можеше да се пронајде место во снегот што некој веќе не го беше згазнал. За да се допре свеж снег требаше да се стане многу рано, пред сите, инаку, немаше смисла да се излегува, сè можеше да се набљудува преку прозорец. Успеав да уочам кој прозорец на соседниот солитер прв се осветли. Потоа изгледав половина филм (се решив за оној љубовниот) и прелистав неколку страници од некоја книга. Не се сеќавам на која, но паметам како си помислив дека тоа е доволно за почетокот на моето враќање во живот. А потоа конечно заспав.

Утредента, околу пладне, со голема шолја кафе повторно стоев покрај прозорецот. На радио, готвачот објаснуваше како се пече риба на скара – „за дебелина од три сантиметри потребни се десет минути“ – или така некако. На улицата, жените носеа букети од цвеќе. Баш секоја жена имаше барем по еден и го носеше како трофеј или како диригентска палка, да речеме. Се огласи свончето на вратата. Пред неа стоеше Мирна, со уште поголема насмевка отколку вчера.

– Денес мора да ме пуштиш внатре. Сепак е ден на жената.

Навистина, беше осми март... Влезе, а мене ме фати паника. Се сеќавам дека не можев да се сетам како треба да се пречека жена што наеднаш ќе ти дојде на посета. И понудив кафе, но го одби и така ми ја одзеде единствената идеја што ја имав. Седнав на еден стол и ги спуштив рацете в скут. Но, дури и така збунет, уживав додека ја гледав како седи во кујната.

Можеби сега е вистинското место да ви ја опишам Мирна. Би било добро да можам да најдам некоја позната жена со којашто би ја споредил, но не можам да се сетам на таква. Црнокоса, кратко истрижена, скоро по правилата на ЈНА. Може да се каже дека е ниска, со неколку килограми вишок и крупни

усни што можеби би одговарале на некое поголемо лице. Очите се црни, со топка светлина во средината, а насмевката на неа е најубава, искрена, срдечна, подготвена да се појави и на најмал повод. Таквите насмевки можат да бидат лек. Насмевката, правеше од Мирна убава жена, сепак не беше поубава од мојата. (Сите жени ги споредувам со мојата избегана сопруга. Како религиозните фанатици што во секоја дамка го гледаат лицето на пророкот, јас во секоја жена ја препознавав својата.)

Се сетив како може Мирна најдобро да се опише: беше некако чиста, со прецизни линии на телото и лицето, како со фотомонтажа да беше сместена во мојата кујна. Не знам колку време ја набљудував, но нејзе тоа, ми се чинеше, дека не ѝ пречи. Не зборувавше, само се смешкаше. Не ѝ пречеше тишината, а мене ме полудуваше. Сепак, не правев ништо за да ја прекинам, дури и ја поддржував – почнав да го гледам станот со нејзините очи и веднаш заклучив дека никако не може да ѝ се допадне. Прашината покриваше сè, кога собата би можела да се затресе, крупните снежинки од прашина би направиле бура како во малите стаклени кугли. Ниту еден предмет во станот немаше сјај, сите бои беа придушени, ниту утринската светлина не дејствуваше, како таа тмурна соба да ја впиваше и неа. Но, не смеев да ги раширам завесите, се плашев дека посилната светлина би можела да открие многу полоши нешта. Станав од столот, млитаво се насмевнав наместо објаснување и го отворив прозорецот барем да ја елиминирам смрдеата од чадот, потта, искористениот кислород... Мирисите на самотијата. Потоа си помислив дека музиката би можела многу да направи. Таа со леснотија ја менува атмосферата во секоја просторија. Направете експеримент, ако не верувате. Пуштајте различни видови музика во сосема празна соба и ќе видите како се движат сенките, како се меша воздухот, светлината ги менува нијансите... Просторијата се прилагодува на музиката, како сценографијата во театарските чинови. (1) Нема потполна тишина. Не постои. Барем не на овој свет, можеби во вселената или во утробата на земјата. Каде што е студено и мрачно. Ставив ЦД во фиоката на *йлеероџи*. Не можам да се сетам кое... (2) Мислам дека свиреше некоја бавна труба. Тоа го пуштам кога сум нервозен. А, тогаш, колку што се сеќавам, бев прилично нервозен.

Таа стрпливо ме чекаше да ги завршам своите подготовки. Се вратив покрај масата и одеднаш почнавме да разговараме. Како случајно да налетавме на соодветна фреквенција. Таа зборуваше за Шведска, за нивните широки библиотеки во коишто книгите ги редат како скулптури, се фалеше дека може во зима да шета со мокра коса а да не настине, па ми раскажа приказна за најнервното животно на светот – лакомецот, којшто не може да поднесе друг лакомец во круг од стотина квадратни километри... Јас не зборував многу, главно во паузите помеѓу нејзините реченици уфрлав дека овде е многу поинаку отколку пред војната, а повторно некако исто, и секако, многу поинаку од Шведска.

Долго време разговаравме така, можеби цели два часа, а јас чекав кога конечно ќе ја спомене причината за својата посета. Таа, како што ми се чинеше, тоа свесно го одложуваше и брзо смислуваше следна тема, само за да го пополни секое парче тишина. Кажуваше како во Шведска ги одбегнува луѓето од нашите простори, дека се поделени во национални клубови во коишто се прегрнуваат слушајќи турбо-фолк и се тепаат слушајќи патриотски песни.

Наеднаш ме праша:

– Се сеќаваш ли на мојот татко?

Секако дека го паметев Алекса, ми беше пријател. Го познавав подобро отколку неа.

Кимнав со главата, а таа постави ново прашање:

– Дали многу пишеше?

Се сеќавам, Алекса пишеше многу повеќе отколку што можеше неговиот образ да поднесе. Пред самата војна, кога гурултијата можеше да се насети, жедта нагло почна да му се зголемува. На почетокот ја криеше. Влегуваше во кафеана, забрзано, деловно, ги поздравуваше гостите со мал наклон на главата и нарачуваше дупла лозова. Штом келнерката ќе ја ставеше чашата на масата, а таа ќе тропнеше на дрвото, Алекса ќе ја зграпчеше, ќе го истуреше алкохолот во грлото до последна капка, со свекот ќе ја спуштеше чашата на шанкот и заминуваше. Овојпат без поздрав. Сето тоа во неколку секунди, тик-хлап-ток и надвор. Подоцна дознавме дека истиот ритуал го повторувал во долга низа различни кафеани. Штом ќе излезеше од првата,

влегувал во наредната отспротива, потоа влегувал на булеварот, влегувал во тамошните кафе-барови, наминувал до празниот хотелски бар, оттаму преминувал во кафеаната на автобуската станица, па во малата грил-кафеана каде што се грееја таксистите, оттаму уште во неколку кафе-барови каде што ноќе бучеа техно забави, па во клубот на љубителите на мали животни, потоа во театарската кафеана, пицеријата, билјард клубот, влегувал низ главната улица, испивал уште една во киоскот на пазарот, па во експрес ресторанот... По два часа и затворање на еден цел круг, се враќал во првата кафеана. Воздигнувал уште од вратата, како да сака да остави впечаток дека издржал тежок работен ден. Гласно ги поздравувал келнерите и срдечно нарачувал дупла лозова. Неа потоа полека ја потпивнувал, веќе сосема пијан. Брзо откривме што правел, но никој не го покажуваше тоа. Неговиот маневар на гасење на сверската жед го нарековме *йайшои на лозоваиџа на Алекса*. Во текот на војната не го гледав често, но се сомневам дека лесно можел да се откаже од толку силната навика.

Не ѝ го кажав тоа. Само споменав дека во текот на војната немаше доволно алкохол за да можеше „многу да се пие“.

– Алекса само малку потегнуваше, кога ќе налеташе на можност. Како и сите ние...

Точно така ѝ реков. Мислев дека ќе ја израдува таквиот одговор, но не изгледаше така. Ноздрите ѝ затреперија. Ја прашав зошто ја интересира тоа.

– Ме интересира сè што има некаква врска со татко ми. Заради тоа и дојдов.

Длабоко воздивна. Брзо се прибра, ги пушти сјајот во очите и насмевката на лицето, па пронајде некоја, за себе попријатна тема. Мислам дека зборуваше нешто за тоа како во Стокхолм гледала изложба на слики на Моне и како, од тогаш, тој ѝ е омилиениот сликар. Сака да гледа како светлината ги менува своите форми, рече. Не се вклучив во разговорот. Мислам дека не го ни очекуваше тоа.

Размислував за Алекса... Правев брза инвентура на сеќавањата. Беше добар човек. Тоа, секако, е најважно... Се викаше Александар Ранковиќ и тоа не му се допаѓаше. Не сакаше да го поврзуваат со озлогласениот шеф на тајната полиција што се

беше осмелил да го прислушува дури и Тито, па веднаш по претставувањето – Алекса Ранковиќ, брзо додаваше: Алекса, како Шантиќ. Носеше мустаќи што ги бричеше на секои три години и тоа точно на првиот ден на пролетта. Сакаше да пие добра домашна ракија, а бидејќи таква човек ретко сретнува во животот, од нужда пиеше лозова, а пиво никогаш – му предизвикуваше депресија. Кога алкохолот ќе му донесеше добро расположение ги шепотеше Хајамовите *рубани* или ја потпевнуваше старата поп-песна *Многo значиш за мој живoтi граѓа*. Со чашката сакаше да зборува за еротските пасажи во книгите на Скендер Куленовиќ и Хамза Хумо и да објаснува зошто русокосите со долги нозе и со колената малку свртени едно спрема друго имаат, најеротичен од. И тоа е тоа... Толку можев да се сетам... Додека Мирна ја објаснуваше својата новостекнатата страст, размислував колку работи не знаев за Алекса – како му се вика сопругата, дали има браќа или сестри, од што се плаши, дали му се живи родителите, каков е кога ќе се налути и што најлесно може да го разбесни... Никогаш не сум бил кај него, дури не знам ниту каде живееше. Никогаш не го видов како плаче, никогаш не побара помош од мене, не знаев кои од луѓето во редакцијата ги сака или не ги сака... Да, го знаев и ова...

Беше ценет радиорепортер. Неговите репортажи добиваа награди на радиските фестивали, а слушателите ги сакаа *обичниите живoтни ѝриказни*. Алекса наоѓаше интересни ликови по фабриките, зафрлените села, предградијата, градските населби: моделари што изработуваат ренесансни градби од чкорчиња, конструктори на двокрилни авиони од отпад, колекционери на ретки пеперутки, браќни парови со пет деца што живеат во десет квадратни метри, собирачи на митови, бивши убавици, парапсихолози, преобратени злосторници, професионални чудотворци, неразбирливи маченици, фанатични стихоклепачи, прославени љубовници, џепароши, ловокрадци... Ги знаете веќе таквите репортажи, многу новинари се испробуваат на нив. Алексовите се разликуваат од останатите затоа што тој навистина ги сакаше своите ликови. Не им се додворуваше, или не дај боже исмејуваше, разговараше со нив како навистина да го интересираат нивните животи, како да претставува свои

пријатели. Слушателите го нарекуваа *драѓиоџи наши Алекса*, му пишуваа песни, му испраќаа роденденски и новогодишни честитки, го прашуваа за здравјето... Мислам дека им се допаѓаше и тоа што Алекса зборуваше на екавица, веројатно тој негов српски акцент ги потсетуваше на популарните телевизиски серии *Подобар живоџи* и *Жежок веџар*. Тој уживаше во нивното внимание и со истиот ентузијазам им возвраќаше. Кога дојде војната, престана да снима репортажи. Се направи воена програма, бегалците доаѓаа во град, се емитуваа само извештаи од боиштата, сведочење за злосторниците, известувања за рестрикциите и редукциите на водата. Немаше дури ниту метеоролошка прогноза. Немаше место за *џриказни за обичниџе луѓе*. Веќе и немаше обични луѓе.

Се сеќавам, Алекса на самиот почеток на војната многу зборуваше, но веќе не одмерено. Некогаш внимателно ги употребуваше зборовите, ги мереше на јазик, се трудеше да го најде најпогодниот, дури и во попатниот разговор, што мене страшно ми се допаѓаше. Но, во војната, почна да зборува брзо, како да се плашеше дека ќе го прекине некој пред да ја заврши мислата. Ги пцуеше политичките партии, задолжително нагласуваше дека оние во СДС се најлоши, дека Карациќ и Младиќ му го упропастиле животот... Во тоа време сите сакаа да си го кажат своето мислење и немаа трпение за туѓите. Таа дрдорливост не траеше долго, нагло замолкна, главно ги слушаше другите и кимаше со главата.

А Мирна зборуваше... Без трага од акцентот на Алекса, пак за Шведска, за студенилото на ветрот и луѓето, за пијаните бродови што пловат во викендите, тунелите за жаби, за езерата за шумите... Додека зборуваше не ме гледаше во очите, туку во точката помеѓу веѓите, која ме скокоткаше. Наеднаш, на половина реченица стана, и рече дека мора да оди. Додека ги врзуваше патиките во ходникот видов дека косата на тилот ѝ е влажна од пот. (3) Ги затегна панделките на врзалките, ги израмни ногавиците на панталоните и рече:

- Татко ми бараше духови.
- Го крена погледот и ме праша:
- Веруваш ли ти во духови?

Секако, се збунив, вакви прашања не се очекуваат во зимски попладниња. Можеби околу полноќ... Не го почека одговорот. Имаше ново прашање: „Може ли да дојдам и утре?“ Повторно не го дочека одговорот, слезе низ скалите.

Дури подоцна, си помислив дека требаше да ѝ кажам дека верувам не само во духови, туку и во вампири, врколаци, сеништа, самовили, вештерки, демони, волшебници, астролози, цинови, цудиња, мелеци и ангели, аждери и змејови, во Сатаната, во Луцифер, Иблис, Бехемот, Велзевул, Астарот, Габриел, Азраил, Асмодеј, Цибрил, Светиот Грал, сирените, сатирите, еднорозите, кентаурите, минотаурите, во сиот фантастичен зоопарк на Борхес, во Мракоња, во Големиот, во Маца Папучарката, во Баба Рога... Требаше да додадам дека верувам и во задгробниот живот, ценетот и рајот, ценемот и пеколот, во седумте астечки неба, во Валхал, Рагнарок, Вечните ловишта, Хед, во сликите на Бош... Дека не се сомневам во ползата на дервишките ритуали, егзорцизмот, спиритизмот, алхемијата, записите на оците, кабалата, покајанието, топењето на стравот, гатањето во грав, лажици, кафе, животинска утроба, дланка... Дека верувам во сите магионичарски трикови, во левитацијата, сечењето жена на две половини, материјализацијата на легло на зајаци од шапка, масовната хипноза, сугестијата... А, особено, со целото срце, со душата и остатокот од разумот, верувам во реинкарнацијата!

Кога не би верувал во реинкарнацијата, во новата шанса, мислам дека ќе ме задуши депресијата. Зашто, веќе реков, не ми е лесно откако живеам сам. Тешко ми е откако сфатив дека веќе никогаш нема да биде онака убаво. Дека не постои психологија, совет, искушение, фантастична појава, црна магија што ќе може да направи повторно да бидам среќен со својата жена. Засега доста за тоа, во моментов не сум во состојба подобро да објаснам. Но, ветувам, до крајот на приказнава, ќе ви го раскажам и тоа. Кога малку подобро ќе се подготвам.

Навистина дојде наредното утро. Во пластично кесе носеше шише црно вино и тетратка со корици од црна кожа.

– Дојдов да пиеме и да разговараме. Секако, ако те наговорам да почнеш да зборуваш. Полесно е кога се разговара.

Тоа ме исплаши. Во тоа време не сакав да зборувам за себе. Ако некому му ги кажувам маките, си мислев, тоа ќе биде како официјално да сум ја објавил својата состојба, како тоа засекогаш да ќе остане такво. Секако, и се срамевав... Ќе дознаете зошто, ќе дојде и тоа на ред.

– Се секавав зошто ти телефонирав?

Кимнав со главата. Излагав. Срам ми беше да признам дека забораив.

– Помогни ми да дознам што се случило со мојот татко.

Како и сите, мислев дека Алекса замина во Германија, да се најде со неа и нејзината мајка.

– Зарем Алекса не е во Германија?

– Не, не сум го видела од почетокот на '92 година, кога мајка ми и јас заминавме. Во март '93 добивме кратка порака од него. Пишуваше дека е добро, да не се грижиме за него и дека сè уште има добри луѓе на светот. Останатото беа прашања – како сме, имаме ли доволно пари, дали сум успеала да се запишам во некое училиште, дали мама ги зема лековите... Тоа беше последното што го добивме од него.

– Јас мислев дека Алекса успеа да замине во Германија. Знаеш ли што се случило со него?

– Не знам, никој не можеше ништо да ни каже во врска со тоа. Ниедна информација... Сè додека не го добив ова.

Ја извади тетратката од кесето ѝ ја стави на масата.

– Знаеш, татко ми имаше многу вакви тетратки, но не ми дозволуваше да ги листам. Сепак, јас тоа го правев кришум, љубопитна сум... Во нив никогаш не најдов нешто претерано интересно, само белешки во врска со работата, во скратеници, често со сосема деформиран ракопис. Запишуваше набрзина, како што тоа најчесто го прават новинарите. Но, оваа тетратка е сосема поинаква.

Ја пружив раката кон тетратката, но таа не ја тргаше дланките од неа. Дланките ги држеше на корицата и гледаше во средината на масата, како во детската игра на повикување духови.

– Се секавам како ни помагаше да ги спакуваме работите. Знаеш, тој никогаш не беше посебно уреден човек. Но тогаш,

влезе во мојата соба и почна да дипли една кошула. Тоа го правеше со исклучително внимание, полека ги закопчуваше копчињата, со рацете ги замазнуваше наборите на ткаенината, а потоа полека ја превиткуваше, како по некоја шема. Неколку пати почнуваше од почеток, сè додека не направи навистина совршен квадрат. Посегна по друга кошула, но јас му реков дека не треба, дека ќе ми ги измеша работите, дека можам сама... Продолжив да работам и мислев дека тој излезе од собата. Но тој стоеше покрај креветот и го следеше секое мое движење. Му подадов една маица и тој брзо, благодарно, ја прифати.

Кога замолчи, и јас добив можност нешто да кажам.

Можев да ѝ раскажам како сопругата едно утро дојде по своите работи. Со неа беше еден маж. Му беше непријатно, стоеше во ходникот, ги пикаше рацете во џебовите па веднаш ги вадеше и се трудеше да не гледа ниту во мене ниту во неа. Затоа пак јас ги гледав обајцата. Таа беше поубава од кога било, а тој мажествен и снажен, со широки раменици и силна брада – онаков како што јас отсекогаш сакав да изгледам. Мене ми се допаѓаа таквите мажи, а таа велеше дека не ѝ се допаѓаат. Изгледа дека не ми ја кажуваше вистината, а можеби, едноставно, после сè, барала некој сосема различен од мене. И јас истото би го направил... Отидов во собата и чекав да завршат. Слушнав како шепотат во ходникот, па како чкрапна бравата. Полека излегов од собата, ја заклучив вратата по нив и влетав во спалната соба за да се уверам дека нејзината страна на орманот е празна. Но, во станот останаа уште ептен многу нешта што можат да ме потсетуваат на неа. Да речеме, еден пар гаќички што најмногу сакав да ги гледам на неа. Нив ги бев скрил, бидејќи претпоставив дека еден ден ќе дојде по своите работи. Тоа не е кражба, јас ѝ ги купив и морав да ја наговарам да ги облече. Таа одбегнуваше, велеше дека тангите се многу неудобни. Заради тоа, бев сигурен, нема да има ништо против да ги задржам кај себе. Да, знам, пресметлив сум, патетичен, егоистичен, кукавица... Вистински херој на модерното време. Можеби ќе ве интересира и ова. Во тоа време се сомневав дека станувам импотентен. Зашто, сите жени, без оглед на нивната убавина, ги гледав исклучиво во очите. Но, ме тешеше тоа што

постојано го замислував телото на својата жена. Се обидував да се присетам на секој наш љубовен чин, како би можел сите движења, до едно, секоја воздишка, гримаса, па и најмалата облина и свиок, да ги врежам длабоко во меморијата. Но колку и да се трудев, не можев да доловам многу сеќавања. Само неколку кратки секвенци, едно собирање на ноздрите, два начина на тргање на косата од челото, три воздишки, едно прекрасно јачење...

Тоа, секако, не ѝ го раскажав на Мирна, само реков:

– Алекса беше добар човек – и веднаш си помислив дека не требаше да употребам минато време.

Брзо додадов:

– Сакаш да се напиеме вино? Сега сигурно ја достигнало собната температура.

Одмавна со главата.

– Немам време. Јас мора да одам, а ти мора да читаш.

Ги крена рацете од тетратката. На корицата останаа влажните отпечатоци од дланките. Стана од столчето и ја облече јакната. И јас скокнав од своето, како регрут на офицер што влегува во просторијата.

Додека ги врзуваше врвките ми рече:

– Утре ќе дојдам пак. Те молам прочитај ја тетратката. Нема многу... Потоа ќе разговараме.

Кога се вратив во собата, ЦД-то стигна до крајот. Посакав да легнав во кревет и да спијам барем два месеца. Но тетратката лежеше на масата. Ми се чинеше дека таа е центарот на целиот стан и дека може да се види од секој агол. Полека ја отворив, како да очекувам кукла на пружина стисната помеѓу кориците... Навистина, тоа не беше новинарски бележник. Ме дочекаа реченици во уредни редови, распоредени во правилни правоаголници и букви, малку навалени нанапред и испишани скоро на школски начин. Видете и самите... Кога јас ја добив тетратката првата страница беше чиста. Другата почнуваше со датум...
